

Perusteellinen tietokirja homomiehistä

■ VELI HYVÄRINEN

Juhani E. Lehto & Camilla Kovero: *Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana*. Lilith 2010.

Helsingin yliopiston tutkijat Juhani E. Lehto ja Camilla Kovero ovat koonneet laajan tietoteoksen miesten homoudesta. Kirja sopii kaikille ja erityisesti oppikirjaksi.

Muistin virkistämiseksi

Vuoteen 1971 asti homoseksuaalisuus oli rikos Suomessa. Tautiluokituksesta se poistettiin 1981. Ilmiötä pitävät yhäkin syntyinä konservatiivisimmat piirit. Heteronormista poikkeava rakkaus leimattiin siis vielä taannoin rikokseksi, sairaudeksi ja synniksi. Siitä seurasi tuskaa, salailua, yksinäisyyttä, itsemurhia. Kenellekään asianosaiselle se ei ollut helppoa. Jotkut päätyivät vankilaan, jopa kastroiduiksi.

Muun muassa lääkärit Ilkka Taipale ja Oscar Parland puolustivat seksuaalivähemmistöjen oikeuksia jo 1960-luvulla. Inkeri Anttilan komitean mietinnön pohjalta lain-säädäntöä alettiin muuttaa. Sivistyneet ihmiset suhtautuivat homoihin ja lesboihin hyvin jo tuolloin. Kekkosen homokavereista tunnetuin oli Reidar Särestöniemi.

Yleisistä asenteista homoihin ei ole selvityksiä ennen 1970-lukua. Suuret vaikuttajat kuten kirkko, osa oikeusoppineista ja psykiatreista suhtautuivat asiaan 1960–70-luvulla oudosti ja huonoin tiedoin. Brynolf Honkasalon kirjoittamassa oppikirjassa *Suomen rikosoikeus* (1967), sanotaan muun muassa:

”Synnynnäisen homoseksualiteetin vaivaamalla henkilöillä on usein ulkonaisia merkkejäkin taipumuksestaan: samantapaista rasvanmuodostusta lantioissa ja muualla kuin naisilla, siputtava käynti, kimeä ääni, haaveileva luonne...” – (Kirjoitin oman nitteeni marginaaliin aikoinaan: ”Lisäksi homot käyttävät vihreitä mokkakengiä”.)

Honkasalon mukaan ”synnynnäisen taipumuksen” lisäksi homouteen voidaan vietellä ja rangaistavuudella voidaan vähentää ilmiötä.

Kalle Achtén laatima *Psykiatria*-kirja julkaistiin 1971. Sitä käytettiin kauan. Psyke ry kritikoijaa tuoreeltaan 96-lehdessä. Homot ja lesbot eivät tunnistanee itseään kirjasta. Homous esitettiin siinä psykopatologisenä ilmiönä vaillo todisteita. (Ihan eri asia on, että vähemmistöstressi voi johtaa mielenterveysongelmiin.)

Olli Stålström kumosi väitöskirjassaan *Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu* (1997) homouden sairauskuvan. Se oli täällä osin tuontitavaraa Yhdysvalloista, jossa konservatiiviset piirit halusivat 1950–60-luvuilla estää homot ja kommunisteja tuhoamasta amerikkalaisen perheen. Neuvostoliitossa homoseksuaalisuus oli samaan aikaan kriminalisoitu kapitalistisena paheena.

Evankelis-luterilaisen kirkkomme käsitys asiasta (1966) julkaistiin piispojen kannanotossa *Ajankohmainen asia*. Siinä sanotaan muun muassa:

”Sukupuolisen vetovoiman tunteminen samaa sukupuolta oleviin henkilöihin on taipumus, jonka hoitaminen kuuluu lääketieteen alaan. ... Kristillisen uskon ja sopivan lääkärin hoidon avulla saadaan homoseksuaalinen taipumus hillityksi silloinkin kun se ei häviä... Raamattu ei suotta puhu tästä synnistä varoittavin sanoin ... Homoseksuaalisuuden vaarallisuudesta on oltava selvillä, sillä se leviää ja tuottaa

turmiollista vaikutusta suojattomiin yksilöihin.”

Kirkollinen *Kotimaa*-lehti julkaisi – yllättäen – kirkon käsityksiä kritikoivan kannanottoni vuonna 1969. Muun muassa professori Asser Stenbäck kävi kirjoitukseksi kimppeuni. Psyke ry:n piispoille vuonna 1972 lähettämään, asennemuutosta esittävään, hyvin argumentoituun avoimeen kirjeeseen ei vastannut yksikään piispa. Lehdissä kirjettä referoitiin. Martti Lindqvist puolsi homoja, ja Martti Nissinen osoitti kirjassaan *Homerootiikka Raamatun maailmassa* (1994), että miesten rakkaussuhteiden syntyä pitämiseksi ei ole ainakaan evankelisia perusteita.

Taisto Sinisalon kerrotaan sanoneen, ettei SKP voi sanoa homoseksuaalisuudesta mitään, koska NKP ei ole selvittänyt, mikä on sen syy.

Nykytilanne

Yleinen mielipide ja media suhtautuvat hyvin homoihin nyky-Suomessa. Viettelyteoria on kumottu. Homoutta ei luokitella taudiksi. Parisuhteet voidaan virallistaa. Homot ja lesbot voivat elää nyt ihan eri maailmassa kuin vielä 1960-luvulla.

Ovatko asiat siis kohdallaan? – Sekä että. Eräitten uskovaisten piirissä kukoistaa ajatus ”eheyttämisestä”, vaikka ei ole tiedossa yhtäkään tapausta, jossa homosta olisi saatu hetero. Muun muassa vanhoillislestadiolaisten perheissä kasvavat homot ja lesbot elävät kahden tulen välissä. Nuorten miesten itsemurhat ovat yhä hälyttävän yleisiä. Kaupallinen media suosii hasuja kliseitä homoista, kuten ohjelmassa *Sillä silmällä*.

Kesällä 2010 eräät heittivät kaasu-pommeja Pride-kulkueeseen ja

toiset vandalisoivat Helsingin Setan toimistoa. – Vaikuttivatko tihulaisten ikiomat aivoitukset vai pulpahtiko esiin piilevä tai organisoitu homoviha, kenties establimentin vanhojen asenteiden jäännös?

Lehdon ja Koveron teos taitaa olla tarpeen.

Laaja kirjo tutkittua tietoa

Homoseksuaalisuus-kirja käsittelee uuden tutkimustiedon perusteella miesten homoutta biologian, psykologian, sosiologian, uskonnon ym. kannalta. Kovero on kirjoittanut sosiologiasta ja homoidentiteettistä, muut kahdeksan lukua Lehto. Homous eri kulttuureissa ja eri aikoina, homoiksi kasvavien lapsuus ja koulu-aika, ns. homoidentiteetin muodostuminen, parisuhteet, seksuaalipakolaisuus (mm. pääkaupunkiseudulle), homofobia jne. käsitellään. Tiivistelmät selventävät runsasta antia.

Kirjassa siis haetaan homouden olemusta muun muassa biologia- ja neurotieteistä ja psykologiasta. Lehto kritikoii – hyvin! – muodissa ollutta tapaa nähdä homous sosiaalisenä konstruktiona. Muun muassa kirjan 10. luku Päätelmiä on tässäkin erinomainen. (Konstruktio-nistit ovat väittäneet jopa, että sukupuoli-kin ovat ”konstruktioita”. Jess!)

Homouden syyt kiehtovat ihmisiä. ”Syyt” voisi unohtaakin – ainakin jos homoutta lakataan pitämässä ongelmana ja aiheuttamasta siten ongelmia. Eri puolilla maailmaa yhäkin jatkuvat homovainot vaativat kuitenkin oikean tiedon levittämistä ja kansainvälisiä toimia.

Omaan sukupuoleen viehtymisen perusta kehittyi yksilön aivoihin ilmeisesti ennen syntymää ge-

neettisten seikkojen ja sikiöaikaisten olojen vaikutuksesta. Lapsuus ja nuoruus vaikuttavat elämänkaareen jo muodostuneen pysyvän ominaisuuden pohjalta. Homoksi ei voi kasvaa. Ominaisuus ei näy päälle päin ellei sitä demonstroi.

Eräiden selvitysten mukaan homomiesten henkiset ominaisuudet saattavat poiketa heteromiesten vastaavista. Jotkut homomiehet ovat hyviä siinä missä naiset ja huonompia kuin heteromiehet siinä missä nämä ovat hyviä. Erot ovat kuitenkin pieniä ja tutkimustulokset ristiriitaisia.

Homot ovat heterogeenistä (sic!) väkeä, ja yleistyksensä johtavat helposti harhaan. Eräs julkaisu muun muassa väittää, että ”heteromiehet selviytyvät visuaalis-spatiaaliseen tehtävään” selvästi homomiehiä paremmin. – Miten sitten esimerkiksi lie selitettävissä, että niin monet etevät arkkitehdit, Michelangelo mukaan lukien, ovat homoja; arkkitehtuurinhan jos jokin on visuaalis-spatiaalista?

Kirjaan on sisällytetty 20 homomiehen haastattelusta litteroituja osia. Kertomukset ovat todentuntuja, herkkiä, riipaiseviakin. (Haastatellut on tavoitettu pääkaupunkiseudulta ja he puhuvat pääkaupunkiseudun murteita. Yhtään syntyjään savolaista tai lappilaisista ei aineistossa ole. Pohjanmaalta on kuusi.)

Maskuliinisuus ja feminiinisyys

Platonin *Pidoissa* Aristofanes kertoo, miten Zeus loi neljä sukupuolta. Mies-miehet (siis homot) olivat näistä miehekkäimmät ja sopivat parhaiten valtion virkoihin ja nuorkaisten kasvattajiksi. YK:n pääsihteeri Dag Hammarskjöld kertoi

Kiinnekohtia-kirjassa (suom. 1964) tuntevansa kaiken naisellisen itselleen vieraaksi. Homoille suunnatussa eroottisessa internet-aineistossa miehet ovat komeita, ei-feminiinisiä.

Homot kokevat itsensä yleensä miehiksi ja ovat miehiä myös muiden silmissä. Eräiden selvitysten mukaan homomiehissä on feminiinisiä piirteitä enemmän kuin heteromiehissä. Seikka korostuu kirjassa kuitenkin mielestäni liikaa. Mikä osuus homojen ”feminiinisydestä” taas lienee alakulttuureista opittua, mikä luontaista? Yhteisökin näet vaikuttaa, jos ei varo.

Viisas käsittää Pride-kulkueiden hilpeät karnevaalihakmot kansanhuviksi, ei esikuviksi. Syystä tai toisesta media esittelee mielellään naiseksi pukeutuneita miehiä. Transvestiitit ovat kuitenkin yleensä heteroita.

Naismainen mies ei juuri viehätä miehistä pitäviä miehiä. Paradoksaalisesti silti jotkut homomiehet korostavat naisellisiksi katsottuja piirteitä. Eräiden homoalokulttuureiden ”maskuliinisuus” puolestaan vaikuttaa toisella tavalla teennäiseltä. Mutta: eri kukat kukkikoot!

Kysyin aikoinaan *Suomalaisen sukupuolielämän* (1974) yhdeltä kirjoittajalta, Kimmo Lepolta, miksi kirja esittää mieshomojen osuudeksi Suomen miehistä vain 1,2 % (lesbojen 0,6 %), vaikka muualla maailmassa mieshomojen osuudeksi väestöstä on saatu paljon suurempia lukuja. Hän sanoi, että kysymykseen homoseksuaalisuudesta vältetään vastaamasta. Siksi kirja käsittelee asiaa niin vähän. Millainen sitten lienee ”tuntematon homo”?

Hyviä käsitteitä

Aikoinaan homoja kutsuttiin homoseksualisteiksi, homofiileiksi, hinteiksi, miehimyksiksi, perversseiksi ja pahemmillakin nimillä. Nykyisin usein jätetään käytöstä jälkiosa sanasta homoseksuaalisuus ja puhutaan homoista ja lesboista. Syystäkin, koska kyse on vähintään yhtä paljon tunteista ja persoonista kuin seksistä.

Lehdon ja Koveron kirjassa käytetään termiä *ei-heteroseksuaalinen*. Se kattaa hyvin homot, lesbot, bi- ja trans-ihmiset. Hyvä käsite, jota en ollut aiemmin nähnyt, on *sopeutumattomuus sukupuolirooliin*. Homoksi kasvava poika kokee usein sopeutumattomuutta valitsevaan miehen sukupuolirooliin, tuntee joko syntyneensä väärään maailmaan tai olevansa itse viallinen. (Mielikuvaharjoitus: voi kuvitella itsensä suljetuksi määräämättömäksi ajaksi huoneeseen, jonka ainoasta tv:stä näkyy vain mainoksia ja Astro-Tv-hömppää, eikä laitetta saa kiinni.)

Kannattaa huomata, että kyse on sopeutumattomuudesta *rooliin*, ei pojan sopeutumattomuudesta mieheksi tai tytön sopeutumattomuudesta naiseksi. Onko nykyinen länsimaisen miehen rooli kelvollinen? Mielestäni kelpo miehet ovat oikeamielisiä, toimeen tarttuvia, lauhkeita, käteviä, huumorintajuisia, herkkiä, neuvokkaita maailman rakentajia, eivät sen tuhoajia. Luonto loi miehet myös voimakkaiksi, suojeleviksi. Sellaisen miesten maailmassa homopoi-kakin varmaan viihtyisi.

Käsitys ”mieheen” ehdottomasti muka kuuluvasta aggressiivisuudesta lienee osin peräisin samasta syltlytehtaasta kuin käsitys homoista sairaina. Minkä ver-

ran jotkut heteromiehet oppinevat aggressiivisuutta piireissään siinä missä osa homoista keikistelyä omissaan? Mistä kertonee, että naisten aggressiivisuus näyttää olevan lisääntymässä? Väärät idolit aiheuttavat tuskaa myös heteropojissa ja -tytöissä, jotka harvoin yltyvät ulkoisten sukupuoliminai-siensa puolesta internetin pornohahmojen liioiteltuihin mittoihin.

Mikä on homouden tarkoitus?

Elävän luonnon rikkaus perustuu paljolti heteroseksuaalisuuteen, joka on luonnon nerokkaimpia kehitelmiä, sen monimuotoisuuden eräs avain. Homous on osa tätä jatkumoa. Lehdon ja Koveron kirjassa tuodaan selvästi esiin, että on oltava olemassa evolutiivisia syitä, miksi homous on kehittynyt ja tullut jäädäkseen. Se on osoittautunut eduksi ihmisyyhteisöille (niiden tietämättä) kuten monimuotoisuus elävän luonnon kehitykselle. (Ei luontokaan tiedä evolutiostaan.)

Lehto kirjoittaa: ei olisi hyvä jos kaikki olisivat samanlaisia. Ja: homot ja lesbot ovat usein kulttuurin ja tieteen tiennäyttäjiä.

Eläinkunnassa on paljon esimerkkejä homoseksuaalisesta käytöksestä. Toiset pitävät sitä merkkinä homouden luonnollisuudesta, toiset homojen eläimellisyydestä.

Uuno Kailas kuvasi syrjäisyyttään runossa, jossa raajarikko katsoo pallokentän laidalta poikien juoksua. Edith Södergran kaihosi Hagar Olssonin puoleen. Näissä on kyse inhimillisistä tunteista. Mutta mistä tiedämme, mitä toisiinsa rakastuneet, keskenään iloisesti pelehtivät delfinikoiraat tuntevat?

Kirjoittaja oli Setan edeltäjän Psykery:n puheenjohtaja 1970-luvulla.